

CARMEN DĂRĂBUȘ

Manuscrisele slavone și tradiția chirilo-metodiană din Banat de Dușița Ristin

Cartea, apărută la Editura Universității din București în anul 2019, ISBN 978-606-16-1147-8, are, ca punct de plecare, lucrările științifice referitoare la manuscrisele din perioada culturii scrise în limba slavonă, în special a celor din regiunea Banatului, unde tradiția chirilo-metodiană este prezentă din Evul Mediu. Aici cultura românească a evoluat în conexiune cu cea bizantină și slavă, cu cea maghiară și germană. Analizele se referă la factori complecși – estetic, etic, istoric, cultural, juridic, social și literar: „Contextul confesional-cultural ortodox de sorginte bizantină a impus autoritatea și tradiția scrierii în slavona de diferite redacții din această zonă, iar numărul apreciabil de manuscrise de factură religioasă, istorică, didactică, juridică sau literară demonstrează modul în care s-a conturat treptat această identificare cu tradiția culturală chirilometodiană și care reprezintă unul din elementele definiției de solidaritate pe un plan mai larg pe tărâm cultural al întregii arii geografice bănățene” (Ristin 2019). Specificitatea acestei regiuni multiculturale, cu elemente central-europene, dar și balcanice, a fost observată și semnalată corespunzător încă din secolul XVIII (Francesco Grisellini). Autoarea a petrecut mai mulți ani ca lector de limbă, cultură și civilizație românească la universități din Skopje și Belgrad, având acces la surse bibliografice importante, precum și la alte elemente materiale supuse analizei (manuscrise, imagini etc.).

Capitolele, precedate de o *Introducere*, organizează coerent conținutul, în paradigme diacronice și sincronice (acestea din urmă mai ales în subcapitole): *Solidarități culturale, prestigiu și tradiție* (cu subcapitolele: „Literatura sârbă veche și receptarea ei în spațiul românesc”, „Manuscrise slavo-române în spațiul cultural sârbesc” și „Spiritualitate ortodoxă, identități și identificări”), *Moșteniri literare și particularități de limbă* (cu subcapitolele „Universalism și originalitate”, „Prezența elementelor românești”, „Credințe și obiceiuri în fragmentele de medicină populară din manuscrise”, „Texte medievale istorice”, „Texte apocrife și culegeri de înțelepciune antică” și „Cultul marial în Câmpia de Vest a țării noastre”), *Însemnările - valori culturale, literare și istorice* (cu subcapitolele „Valențe literare”, „Elemente ale sacralului și valori mentalitare” și „Elemente de structură”), *Erudiție și formație cosmopolită: Gheorghe Brancovici* (cu subcapitolele „Gheorghe Brancovici în studii istorice și literare”, „Etapă în evoluția personalității lui Gheorghe Brancovici”, „Opera istorică și scrierile religioase” și „Preocupări și teme românești în *Cronica slavo-sârbă*”), iar ultima parte, *Concluzii*, vorbește despre nevoia de a descoperi, contextual, noi semnificații, care să re-confirme, dincolo de anumite tendințe generate de o epocă sau alta, valori universale: „Integrarea contrastant-semnificativă a operelor medievale în cât mai multe contexte de analiză ne oferă posibilitatea de a le descoperi și valoriza semnificațiile și de a le trece în zona expresivității, devenind astfel literatură și încorporându-și cu fiecare experiență de lectură și o valoare morală” (Ristin 2019). Cea mai importantă concluzie, după demonstrațiile care o precedă, este formulată fără echi-voc de autoare: „Rezultatele cercetărilor de până acum ale manuscriselor slavone din Banat de-

monstrează că acestea au numeroase elemente comune cu cele din Țara Românească și Moldova, dar, în același timp, și că au caracteristici distincte determinate de locul unde au fost scrise sau copiate, element care a introdus diferențe în forma și conținutul acestora. În cazul nostru, regiunea Banatului, acest « paradis interetnic » prezent în imaginarul colectiv și individual, a favorizat o suită de forme de transfer cultural ce dau o notă specifică unei zone de interculturalitate inconfundabilă în spațiul central și sud-est european” (Ristin 2019). O altă observație importantă, care este o constantă a manuscriselor, este bilingvismul scriitorilor, fapt dovedit de trăsăturile românești din manuscrisele slavo-române. Istoricul analizelor, sintezelor și, în general, al preocupărilor anterioare referitoare la subiect este extrem de bogat reprezentat, de la cărți ale autorilor români și străini la periodice tematice și articole, studii care au ordonat, de-a lungul vremii, patrimoniul material și imaterial produs de centrele de cultură din perioada medievală. Analiza cere o abordare multidisciplinară, mai ales din domeniile științelor umaniste, dată fiind diversitatea prin care se articulează socialul, produs al realului și al imaginarului – fapt pe care autoarea îl realizează cu succes.